

М. БУТИРІНА, В. БУТИРІНА

Психологічні аспекти формування безпечного освітнього середовища у контексті вивчення дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та охорони праці»

DOI 10.31865/2414-9292.24.2025.349765

УДК 378.016:[331.4+614.8]:159.9

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА
ОХОРОНИ ПРАЦІ»**

Марина Бутиріна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і практики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0003-2678-749X

butyrina_mv@ukr.net

Валерія Бутиріна

викладач спеціальних дисциплін напрямку ІЗ «Туризм та рекреація»
ВСП «Донбаського аграрного фахового коледжу Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля»,

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0009-0004-4931-1472,

butyrinalera@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто проблему формування безпечного освітнього середовища в умовах сучасних викликів, зокрема повномасштабної війни в Україні, що зумовила зростання фізичних і психологічних ризиків для учнів та педагогів. Проаналізовано наукові підходи до забезпечення комплексної безпеки учасників освітнього процесу, які поєднують принципи безпеки життєдіяльності (БЖД) з психолого-педагогічними аспектами. Особливу увагу приділено психологічній складовій, адже саме вона визначає рівень емоційного благополуччя, стресостійкості та здатності до ефективної соціальної взаємодії в умовах нестабільності. Висвітлено досвід українських і зарубіжних дослідників щодо організації психологічно безпечного простору, а також розглянуто специфіку реалізації відповідних підходів в умовах воєнних дій. Підкреслено виховний потенціал дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці», яка не лише забезпечує засвоєння знань про алгоритми дій у небезпечних ситуаціях, а й сприяє формуванню відповідального ставлення до власного здоров'я та безпеки. Зроблено висновок, що ефективна інтеграція психолого-педагогічних аспектів із принципами БЖД створює основу для розвитку здоров'язбережувальних компетентностей учнів і педагогів, підвищення їхньої готовності діяти в умовах ризику та формування цілісного безпечного освітнього простору.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище; безпека життєдіяльності; охорона праці в освіті; здоров'язбережувальні компетентності; педагог; стресостійкість; психічне здоров'я; надзвичайні ситуації; природне середовище; здоров'язбережувальні практики; науково обґрунтована інформація; харчова безпека; цивільний захист.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні реалії функціонування освітнього середовища в Україні характеризуються високим рівнем ризиків, пов'язаних як із воєнними загрозами, так і з викликами психологічного, соціального та екологічного характеру. Забезпечення комплексної безпеки учнів і студентів стає одним із найважливіших завдань державної політики у сфері освіти, адже від цього залежить не лише збереження здоров'я молодого покоління, а й сталий розвиток суспільства загалом. В умовах воєнної агресії, руйнування інфраструктури, масового переміщення населення та зростання рівня стресових станів проблема організації безпечного освітнього простору набула особливої актуальності.

Традиційні підходи до безпеки навчальних закладів, які передбачали переважно дотримання санітарно-гігієнічних, протипожежних і будівельних норм, сьогодні виявляються недостатніми. Освітнє середовище має бути організоване таким чином, щоб водночас забезпечувати фізичний захист дітей і молоді, їхню психологічну стійкість, формування відповідальної поведінки в умовах ризику та здатність до самозбереження. Однак на практиці виникає низка проблем: обмеженість ресурсів для облаштування укриттів, брак науково перевіреної інформації серед педагогів, недостатня увага до психологічної підтримки учасників освітнього процесу, низький рівень інтеграції знань із безпеки життєдіяльності та психолого-педагогічних підходів.

Особливої уваги потребує психологічна безпека учнів, яка є не менш значущою за фізичний захист. Високий рівень тривожності, поширення посттравматичних розладів, випадки булінгу й дискримінації, посилені воєнними подіями, негативно позначаються на навчальній мотивації, соціалізації та здоров'ї дітей. Водночас ефективність заходів із формування здоров'язбережувальних компетентностей значною мірою залежить від професійної готовності педагогів, їхньої здатності поєднувати знання з БЖД із практиками психологічної підтримки та розвитку екологічної свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення безпеки та збереження здоров'я дітей і молоді в освітньому середовищі перебувало в полі зору дослідників у сфері психології, педагогіки, безпеки життєдіяльності (БЖД), шкільної гігієни та медицини. Зокрема, саме дисципліна БЖД як науково-практичний напрям забезпечує цілісне розуміння інтеграції фізичної, психологічної та соціальної безпеки учнів у сучасних шкільних умовах.

Психолого-педагогічні аспекти безпечного освітнього простору знайшли відображення в наукових працях як українських, так і зарубіжних учених. У сучасних реаліях питання психологічної безпеки постає однією з ключових

проблем не лише для суспільства, а й для психолого-педагогічної науки, практики та галузі безпеки життєдіяльності.

Протягом останніх років суттєвий внесок у вивчення різних складових психологічної безпеки зробили українські дослідники: О. Бондарчук, Т. Вілюжаніна, Л. Гула, Л. Карамушка, Т. Зайчикова, З. Ковальчук, Л. Пілеська, О. Соцька, І. Борисюк, Н. Діомідова, О. Тушина, В. Фізер.

У наукових розвідках З. Ковальчук та Л. Пілеської (2022) наголошується, що навчання, яке зводиться лише до передачі знань без формування особистості, може становити загрозу для здоров'я учнів. Це ще раз підкреслює виховний потенціал БЖД, яка покликана не тільки інформувати, а й сприяти розвитку особистості, здатної піклуватися про власне здоров'я та безпеку.

Методологічні аспекти проблеми психологічної безпеки представлено в роботах О. Соцької, І. Борисюк та Н. Діомідової. Автори запропонували ряд методик оцінювання психологічної безпеки освітнього простору, що набувають особливої актуальності в умовах війни (Соцька, Борисюк, Діомідова, 2021). Важливим є поєднання психологічних чинників із засадами БЖД, адже саме їх синтез формує підґрунтя безпечного освітнього середовища.

Практичні рекомендації для роботи шкільних психологів подано в працях Л. Зюман (2012) та О. Тушиної (2013). А специфіку забезпечення психологічної безпеки в інклюзивному освітньому середовищі докладно проаналізовано у дослідженні Т. Панченко (2014).

У працях Н. Коцур (2022) висвітлено вплив російсько-української війни на психічний стан та здоров'я учнів закладів загальної середньої освіти, тоді як О. Нікітіна (2022) проаналізувала подібні наслідки серед студентської молоді. Зміни психологічного стану військовослужбовців унаслідок тривалого перебування в зоні бойових дій досліджували О. Kokun, І. Pischko та N. Lozinska (2022).

Міжнародні наукові розвідки також акцентують увагу на ментальних і фізичних наслідках війни. Зокрема, у публікації К. Korinek, Р. Loebach і В. Teerawichitchainan (2017) проаналізовано вплив стресу та поширення посттравматичного стресового розладу серед населення Північного В'єтнаму. Питаннями психологічного благополуччя займалися також S. A. Redmond, S. L. Wilcox Campbell, A. Kim, K. Finney, K. Barr, A. M. Hassan, D. Hopkins, W. Pavot, E. Diener, C. D. Ryff та інші.

Американський дослідник С. D. Ryff (2016) визначив ключові індикатори психологічно безпечного освітнього середовища й окреслив психологічні параметри суб'єктивного благополуччя. На нашу думку, у контексті Нової

української школи ці показники мають особливе значення для вчителя, адже їх інтеграція з принципами безпеки життєдіяльності (БЖД) забезпечує формування освітнього простору, що є водночас фізично, психологічно й соціально безпечним.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою наукової статті є всебічний аналіз психологічних чинників, які впливають на формування безпечного освітнього середовища у процесі викладання навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці». Важливо простежити, яким чином ці аспекти взаємодіють із психолого-педагогічними підходами, а також визначити можливі шляхи інтеграції принципів безпеки життєдіяльності у сучасну освітню практику. Це дозволить забезпечити цілісну систему захисту та безпеки учасників освітнього процесу – як учнів, так і студентів.

Результати дослідження. Сучасні виклики, з якими стикається українське суспільство, висувають на перший план питання безпеки, стійкості та адаптації у різних сферах життя. Особливого значення це набуває в освіті, адже школа є не лише простором для отримання знань, а й середовищем формування цінностей, світогляду та навичок майбутніх поколінь. В умовах війни освітня система постала перед безпрецедентними випробуваннями, що потребують комплексних і швидких рішень, здатних забезпечити одночасно і доступ до навчання, і належний рівень захисту всіх учасників освітнього процесу.

Збереження освітнього процесу навіть у найскладніших умовах стало для України важливим маркером незламності та прагнення до розвитку. Це дозволяє учням і студентам не переривати навчання, підтримує відчуття стабільності в суспільстві та підсилює віру в майбутнє. У цьому контексті формування безпечного освітнього простору виступає не лише практичною необхідністю, а й стратегічним завданням державної політики.

Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України у лютому 2022 року, призвела до серйозної дестабілізації майже всіх сфер суспільного життя. Особливо вразливою виявилася освітня сфера, адже освіта виконує подвійну функцію: вона є не лише суспільним благом, але й невід'ємним правом громадян, гарантованим Конституцією України. Масові руйнування освітніх закладів, їх вимушене закриття, постійна загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, а також порушення звичного ритму навчання докорінно змінили умови функціонування системи освіти.

У нових умовах першочерговим завданням постає створення безпечного освітнього простору. Відповідно до Закону України «Про освіту», безпечне освітнє середовище розглядається як комплекс умов, що унеможливають

заподіяння шкоди фізичному, психологічному чи майновому благополуччю учасників освітнього процесу. Серед основних напрямів забезпечення безпеки визначаються дотримання санітарно-гігієнічних вимог, протипожежних та будівельних норм, гарантування кібербезпеки, захист персональних даних, контроль за якістю харчування та безпечністю продуктів. Окрім цього, надзвичайно важливим є запобігання проявам фізичного та психологічного насильства, дискримінації, булінгу, експлуатації, приниження честі та гідності, а також протидія поширенню дезінформації чи пропаганди, зокрема через мережу Інтернет. Законодавство також суворо забороняє перебування на території закладів освіти у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, а також використання тютюнових виробів та психотропних речовин. Подібне визначення закріплено і в Законі України «Про повну загальну середню освіту».

Для системного врегулювання питань безпеки у квітні 2023 року була затверджена «Концепція безпеки закладів освіти», розрахована до 2025 року. Основним її завданням стало створення рівних, надійних і безпечних умов для всіх здобувачів освіти, навіть у складних умовах воєнного часу. Концепція (2023) визначає ключові напрями роботи: спорудження та облаштування укриттів цивільного захисту на базі як типових, так і індивідуальних проєктів; організація навчального процесу у захисних спорудах; забезпечення пожежної й техногенної безпеки; адаптація діяльності психологічної служби з урахуванням воєнних стресових чинників, що впливають на дітей, педагогів і батьків.

Нині особливості організації освітнього процесу безпосередньо залежать від безпекової ситуації в конкретному регіоні. Це впливає на структуру та тривалість навчального тижня, графік занять, вибір форми навчання (очна, дистанційна або змішана). За даними Міністерства освіти і науки України, у вересні 2023 року навчальний рік розпочали близько 13 тисяч шкіл, з яких 80% обладнані укриттями. Для опорних закладів, які не мали відповідних захисних споруд, було передбачено державне фінансування на створення безпечних умов. При цьому 7 500 шкіл працювали в очному форматі, 3 800 поєднували очне й дистанційне навчання, що разом становило близько 71% від загальної кількості. Водночас майже 2 500 закладів освіти (близько 30%) були змушені здійснювати навчальний процес виключно онлайн.

Важливим завданням кожної школи є здатність самостійно оцінювати власну готовність змінювати формат роботи залежно від поточних умов безпеки. Безпечне освітнє середовище має включати кілька ключових компонентів:

- фізичний – облаштування приміщень і території закладу відповідно до вимог безпеки (навчальні кабінети, коридори, запасні виходи, сходові клітини),

наявність укриття чи захисних споруд, оснащених необхідним інвентарем;

- психологічний – постійна підтримка педагогів, учнів і батьків, особливо внутрішньо переміщених осіб, робота щодо зниження рівня тривожності, профілактики емоційного вигорання, перегляд антибулінгової політики, формування партнерських відносин між усіма учасниками освітнього процесу;

- інформаційний – систематичне інформування щодо алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях, розробка протоколів безпеки на основі рекомендацій ДСНС, проведення регулярних інструктажів і тренувань з урахуванням віку дітей, навчання правилам мінної безпеки, організація зустрічей із представниками служб цивільного захисту (Собченко, Кін, Ворожбіт-Горбатюк, 2023, с. 40).

Особливі підходи до організації освітнього процесу застосовуються у прикордонних регіонах, зокрема в Харкові, де освітня інфраструктура зазнала значних руйнувань. У місті пошкоджено 120 із 184 шкіл, а чотири знищені повністю. Станом на жовтень 2023 року у харківських школах навчалося 108 300 дітей, із яких близько 56 000 залишалися в місті разом із 75% педагогічних працівників. Через складну безпекову ситуацію навчання могло відбуватися лише дистанційно.

Разом із тим у Харкові реалізовано унікальний проєкт – так звану метрошколу, що розпочала роботу 4 вересня 2023 року. Навчання організовано на п'яти станціях метро, де обладнано 19 навчальних кабінетів. У цих приміщеннях позмінно здобувають освіту близько 2 200 учнів, серед яких найбільше першокласників (27 класів зі 109). Графік занять адаптовано до умов: першокласники відвідують школу тричі на тиждень, учні молодшої школи – двічі, а старшокласники навчаються за змінним розкладом. Такий формат дав змогу дітям не лише отримувати знання за партами, а й соціалізуватися, спілкуватися з ровесниками та вчителями. Вже з 15 січня 2024 року в Харкові почав діяти і метросадок, розрахований на 600 вихованців.

Важливою складовою формування безпечного освітнього простору є розвиток у його учасників ключових компетентностей із питань безпеки. Досягти цього можливо завдяки системному навчанню алгоритмам дій у надзвичайних ситуаціях, удосконаленню та оновленню освітніх програм з основ безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, домедичної допомоги, а також знань про права, свободи та обов'язки громадян. Окреме місце в цьому процесі займає впровадження соціально-емоційного навчання, інтеграція тематики психічного здоров'я в освітній процес і реалізація програм, спрямованих на формування правосвідомої поведінки здобувачів освіти, попередження

конфліктних ситуацій та правопорушень.

У сучасних умовах питання безпеки набуває визначального значення для всіх сфер суспільного життя України, що зумовлено воєнними викликами та постійними ризиками. Разом із тим не можна залишати поза увагою проблему збереження безпечного природного середовища, оскільки воно є критично важливим чинником для підтримки фізичного та психоемоційного здоров'я населення. Усвідомлення взаємозв'язку між екологічним станом і благополуччям людини сприяє не лише збереженню життя та здоров'я, а й створює умови для сталого розвитку суспільства в цілому.

Важливо наголосити, що майбутнє держави безпосередньо залежить від стану здоров'я та рівня безпеки молодого покоління. Саме тому заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) виконують провідну роль у формуванні здоров'язбережувальних компетентностей учнів. Проте ефективність цього процесу багато в чому визначається рівнем підготовки та власними компетентностями педагогів, адже вони виступають не лише носіями знань, а й прикладом здоров'язбережувальної культури для здобувачів освіти.

Відповідно до положень професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 1225 від 29 серпня 2024 року, розвиток здоров'язбережувальної компетентності передбачає наявність у педагога знань про закономірності взаємодії організму людини з природним, техногенним та соціальним середовищем. Таким чином, опанування вчителем навичок безпечної поведінки в природному середовищі стає важливим чинником у становленні його екологічної культури, підвищенні стресостійкості та здатності здійснювати як індивідуальну, так і професійну діяльність, орієнтовану на збереження здоров'я.

Наявність таких компетентностей у педагога забезпечує ефективну організацію навчального процесу, спрямованого на розвиток у школярів практичних умінь і навичок здоров'язбережувальної поведінки. Учитель, який демонструє екологічно свідоме та відповідальне ставлення до довкілля, стає прикладом для наслідування. Це сприяє не лише формуванню у здобувачів освіти навичок безпечної взаємодії з природою, а й виховує розуміння тісного взаємозв'язку між станом довкілля та здоров'ям людини, закладає основи ціннісного ставлення до природи (Собченко, Кін, Ворожбіт-Горбатюк, 2023, с. 39).

Важливим засобом формування в учнів здоров'язбережувальних компетентностей у природному середовищі є використання педагогом різноманітних форм освітньої діяльності. Серед них: організація проєктів із

дослідження небезпек флори та фауни; застосування рольових ігор, вправ і ситуаційних завдань; проведення тренінгів, днів та тижнів здоров'я. Такі методи допомагають школярам засвоїти ефективні моделі поведінки, що сприяють збереженню здоров'я, а також формують готовність використовувати здоров'язбережувальні практики у повсякденному житті.

У процесі викладання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників було виявлено низку проблемних аспектів. Зокрема, частина вчителів недостатньо володіє науково перевіреною інформацією щодо ідентифікації небезпечних грибів або правильних алгоритмів дій у разі укусів отруйних комах і тварин (змій, кліщів, щурів, павуків, ос, бджіл, шершнів тощо). В окремих випадках слухачі повідомляли про використання сумнівних «народних» методів визначення придатності грибів до споживання — наприклад, перевірки їхньої токсичності за допомогою цибулини чи срібних предметів. Подібні підходи є потенційно небезпечними, оскільки вони не мають наукового підґрунтя та не забезпечують достовірного результату. Саме тому особливого значення набуває орієнтація виключно на перевірені наукові методики та достовірні джерела інформації.

Для якісної підготовки педагогів і здобувачів освіти до дій у надзвичайних ситуаціях, що пов'язані з небезпеками природного середовища, надзвичайно важливо використовувати дані, які надаються компетентними установами. Надійними джерелами виступають, зокрема: Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Національна академія медичних наук України, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського та інші профільні наукові установи. Саме їхні рекомендації щодо безпечного збору грибів, визначення їхньої придатності до вживання та алгоритмів дій у випадку отруєнь є науково обґрунтованими й безпечними для застосування на практиці.

Забезпечення безпечного освітнього простору сьогодні неможливе без взаємодії держави, педагогів, батьківської спільноти, місцевих громад і міжнародних партнерів. Лише спільні зусилля здатні створити умови, у яких дитина почуватиметься захищеною та зможе повноцінно навчатися навіть у період постійних викликів. У перспективі післявоєнного відновлення України важливим завданням стане не тільки відбудова зруйнованої інфраструктури, а й модернізація системи освіти відповідно до нових стандартів безпеки та якості. Інвестиції у розвиток безпечних шкіл, підготовку педагогів і впровадження сучасних освітніх практик сприятимуть не лише підвищенню рівня знань, а й

формуванню відповідального, свідомого та стійкого до криз громадянина.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Формування безпечного освітнього середовища – це складний і багатогранний процес, який інтегрує психолого-педагогічні підходи з принципами безпеки життєдіяльності та охорони праці. Психологічна складова в цьому процесі є надзвичайно важливою, адже вона визначає рівень емоційного благополуччя, стресостійкості та здатності учнів і педагогів ефективно взаємодіяти в умовах сучасних загроз, зокрема в умовах воєнної агресії. Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та охорона праці» має значний виховний потенціал, оскільки сприяє не лише засвоєнню знань про алгоритми дій у небезпечних ситуаціях, а й формуванню відповідального ставлення до власного життя, здоров'я та безпеки.

Реалізація цього завдання є можливою лише за умови належної професійної підготовки педагогічних кадрів, їхньої обізнаності в питаннях психологічної підтримки, екологічної грамотності та застосування науково перевірених практик. Поєднання психолого-педагогічних підходів із принципами безпеки життєдіяльності створює підґрунтя для організації навчального процесу, що формує у здобувачів освіти здоров'язбережувальні компетентності, відповідальну поведінку й готовність діяти у кризових ситуаціях. Таким чином, безпечне освітнє середовище у школі та закладах вищої освіти постає не лише як сукупність матеріально-технічних умов, а як цілісна система, спрямована на гармонійний розвиток особистості та зміцнення засад сталого розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту». *Голос України* від 27.09.2017. № 178–179.
2. Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України. Інститут аналітики та адвокації. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine/> (дата звернення: 30.07.2025).
3. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 08.08.2025).
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти» № 301-р від 7 квітня 2023 р.. *Урядовий кур'єр* від 12.04.2023. № 73.
5. Собченко, Т. М., Кін, О. М., Ворожбіт-Горбатюк, В. В. (2023). Створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах воєнного стану. *Новий колегіум*, № 3(11), 39–43.
6. У Харкові понад 2,2 тис. дітей навчаються в метрошколі. URL : <https://rubryka.com/2024/03/16/u-harkovi-vzhe-ponad-2-2-tysyachi-ditej-navchayutsya-v-metroshkoli/> (дата звернення: 30.07.2025).

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF CREATING A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF STUDYING THE DISCIPLINE “BASICS LIFE SAFETY AND OCCUPATIONAL HEALTH”

Maryna Butyrina

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Technological and Vocational Education,
SHEI “Donbas State Pedagogical University”,
Sloviansk, Ukraine,
ORCID ID 0000-0003-2678-749X
butyrina_mv@ukr.net

Valeriya Butyrina

teacher of special disciplines in the field 242 “Tourism and recreation” of the
VSP “Donbas Agrarian College of the
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University”,
Sloviansk, Ukraine,
ORCID ID 0009-0004-4931-1472
butyrinalera@gmail.com

Abstract. The article discusses the problem of creating a safe educational environment in the context of modern challenges, in particular the full-scale war in Ukraine, which has led to an increase in physical and psychological risks for students and teachers. It analyses scientific approaches to ensuring the comprehensive safety of participants in the educational process, combining the principles of life safety with psychological and pedagogical aspects. Particular attention is paid to the psychological component, as it determines the level of emotional well-being, stress resistance and the ability to interact effectively in conditions of instability. The experience of Ukrainian and foreign researchers in organising a psychologically safe space is highlighted, and the specifics of implementing relevant approaches in conditions of military action are considered.

A number of problematic aspects were identified during the teaching process at the advanced training courses for teachers. In particular, some teachers do not have sufficient scientifically proven information on the identification of dangerous mushrooms or the correct algorithms for actions in case of bites by poisonous insects and animals (snakes, ticks, rats, spiders, wasps, bees, hornets, etc.). In some cases, students reported the use of dubious “folk” methods for determining the suitability of mushrooms for consumption – for example, checking their toxicity using a bulb or silver objects. Such approaches are potentially dangerous, since they have no scientific basis and do not provide a reliable result. That is why it is especially important to focus exclusively on proven scientific methods and reliable sources of information.

The educational potential of the discipline “Life Safety and Labour Protection” is emphasised, which not only ensures the acquisition of knowledge about algorithms of actions in dangerous situations, but also contributes to the formation of a responsible attitude towards one's own health and safety.

It is concluded that the effective integration of psychological and pedagogical aspects with the principles of life safety creates the basis for the development of health-saving competencies of students and teachers, increasing their readiness to act in conditions of risk and forming a holistic safe educational space.

Keywords: safe educational environment; life safety; occupational safety in education; health-

saving competencies; teacher; stress resistance; mental health; emergencies; natural environment; health-saving practices; scientifically based information; food safety; civil protection.

REFERENCES

1. Law of Ukraine “On Education”. *Voice of Ukraine* dated 27 September 2017. No. 178–179. [in Ukrainian].
2. Education in wartime: challenges and prospects for Ukraine. Institute for Analytics and Advocacy. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine/> (accessed on 30 July 2025). [in Ukrainian].
3. On the approval of the professional standard ‘Teacher of a general secondary education institution’: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1225 of 29 August 2024. Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (accessed on 08.08.2025). [in Ukrainian].
4. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Approval of the Concept of Security of Educational Institutions” No. 301-r dated 7 April 2023. *Government Courier* dated 12 April 2023. No. 73. [in Ukrainian].
5. Sobchenko, T. M., Kin, O. M., & Vorozhbit-Gorbatyuk, V. V. (2023). Creating a safe educational environment in educational institutions under martial law. *New Collegium*, No. 3(11), 39–43. [in Ukrainian].
6. In Kharkiv, more than 2,200 children study at the metro school. URL: <https://rubryka.com/2024/03/16/u-harkovi-vzhe-ponad-2-2-tysyachi-ditej-navchayutsya-v-metroshkoli/> (accessed on 30 July 2025). [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
01.10.2025 р.